

ETOPEDIE JAKO VĚDNÍ OBOR

- vědní disciplína speciální pedagogiky, která se zabývá edukací jedinců s poruchami v chování a s rizikem vývoje této poruchy

Společné rysy

- Naplnění potenciality dítěte
- Optimalizace životních perspektiv
- Maximální možný rozvoj každého jedince

Odlišnosti od ostatních speciálně-pedagogických disciplín

- Terminologie
- Charakter postižení jedince
- Segregační tendence

2. Bio – psycho – sociální model funkčnosti

- potíže chápe jako výsledek vzájemných vztahů mezi zdravotním stavem, osobnostními faktory a faktory, ve kterých jedinec žije
- v nedostatku vzdělání je viděna bariéra dobré kvality života a začlenění do společnosti

CÍLOVÁ SKUPINA

1. děti bez výraznějších problémů
2. děti v riziku
3. děti s problémy v chování
4. děti s poruchami emocí a chování

1) Děti bez výraznějších problémů v chování

- preventivní aktivity
- preventivní programy sociálně patologických jevů (peer programy...), eliminace ohrožujících podmínek ve školním prostředí atd.
Specifická x nespecifická prevence

2) Děti v riziku („At-risk Youth“)

- ve svém vývoji čelí mnoha rizikům z roviny osobnostní i sociální
- významná je odolnost dítěte vůči rizikovým faktorům
- praxe spočívá v:
 - prevence,
 - diagnostika a poradenství

Rizika spojená s osobností dítěte

Rizika spojená s rodinou dítěte

Školní rizika

Rizika spojená se společností

3) Děti s problémy v chování a poruchami chování

- Vývojová tendence poruchy chování

Působení rizikových faktorů → problémové chování → porucha chování

- Včasná intervence!
- Praxe :

- diagnostika
- poradenství
- reedukace

Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování

V dimenzích

- Záměr
- Časové hledisko
- Náprava

Záměr:

Problém v chování	Porucha chování
O svých problémech ví, vadí mu, chtěl by je změnit	Není s danými normami v konfliktu
Normy nenarušuje úmyslně	Normy nepřijímá, ignoruje je
Porušování norem je výsledek konfliktu mezi vnějšími požadavky a vnitřními potřebami	Zpravidla nepocituje vinu ve vztahu k důsledkům vlastního jednání
Nálepkou problémového žáka trpí a vyvolává v něm negativní pocity	

Časová dimenze

Problém v chování	Porucha chování
Problémy bývají krátkodobé	Porušuje normy dlouhodobě
Popřípadě se objevují v určitých periodách	Vývojová specifika morálního vývoje způsobují nežádoucího chování prohlubují
Mívají vývojové souvislosti	
Bývají důsledkem nezvládnutých konfliktů se sociálním okolím	

Náprava

Problém v chování	Porucha chování
K nápravě vedou cílená pedagogická opatření	Náprava vyžaduje speciální péči
Speciálně pedagogické metody kompenzují nežádoucí chování žáka, navozují nové modely chování, které žákovi umožňují přiměřené naplňování potřeb	Směřuje k převádění způsobů a cílů nežádoucího chování k chování, které je přijatelné

Definice poruchy chování

(Sdružení pro Národní duševní zdraví a speciální vzdělávání, USA, 1992)

Pojem porucha emocí nebo chování (PE, PCH) je výrazem pro postižení, kdy se chování a emocionální reakce žáka liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem

- Mají nepříznivý vliv na školní výkon včetně jeho akademických, sociálních, předprofesních a osobnostních dovedností

Současně je toto postižení

- Něco víc než přechodná, předvídatelná reakce na stresující události z jeho prostředí
- Vyskytuje se současně nejméně ve dvou různých prostředích, z nichž alespoň jedno souvisí se školou
- Přetrvává i přes individuální intervenci v rámci vzdělávacího programu
- Může koexistovat i s jiným postižením

Charakteristiky poruch chování (Bower in Vojtová, 2008)

- neschopnost učit se
- neschopnost navazovat uspokojivé sociální vztahy s vrstevníky a s učiteli
- nepřiměřené chování a emotivní reakce v běžných podmínkách
- celkový výrazný pocit neštěstí nebo deprese
- tendence vyvolávat somatické symptomy jako je bolest, strach a to ve spojení se školními problémy

INSTITUCIONÁLNÍ CESTA PODPORY**SYSTEM POSKYTOVÁNÍ PORADENSKÝCH SLUŽEB****Poradenské služby ve školách**

- Výchovný poradce
- Školní metodik prevence
- Školní psycholog
- Školní speciální pedagog
- (Třídní učitel)

Školská poradenská zařízení

1. Pedagogicko-psychologická poradna (PPP)
2. Speciálně pedagogické centrum (SPC)
3. Střediska výchovné péče (SVP)

Středisko výchovné péče (SVP)

- Upravuje **zákon č. 109/2002 Sb.** o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.
- Preventivně-výchovná péče
- Jednou z forem sociálně výchovné pomoci dětem, mladistvým, rodinám

Klienti

1. dítě
 - děti a mládež s rizikem či s projevy PCH a negativními jevy v sociálním vývoji
 - jedinci propuštění z ÚV, OV při jejich integraci
 - rodiče, pedagogičtí pracovníci
2. děti u nichž rozhodl o zařazení soud

výchovná skupina = max. 8 klientů, skupina je koedukovaná

cíle a úkoly

- prevence
- Intervence: odstranění či zmírnění již vzniklých PCH; eliminace prohlubování negativního dopadu PCH na sociální vztahy
- spolupráce s rodinou, se školou a s ostatními institucemi

Formy činnosti

- **diagnostické**
- **poradenské**
- **intervence**; psychologické služby; výchovně-konzultační pomoc
- **výchovná a vzdělávací**
- **metodické vedení** školských zařízení, ostatních poradenských pracovišť
- **podpora a metodické vedení** integrovaných žáků s PCH

Režimy

1. Ambulantní
2. Celodenní

3. Internátní

4. Terénní

A) **Ambulantní část**

- úkoly
 - prevence
 - intervence a poradenství – přímá práce s klientem, rodiči
 - diagnostika
 - zpracování individuálního programu pomoci
 - práce s rodinou
 - metodická pomoc školám
 - realizace probačních programů – veřejně prospěšné práce
- dochází tam klienti, kteří opustili internátní nebo stacionární část, 6 měsíců; klienti pro propuštění z ÚV

B) **Stacionární (celodenní)**

- smlouva s OZV
- Jako C)

C) **Internátní**

- smlouva OZV
- pobyt v délce 8 týdnů,
- po ukončení navazuje ambulantní péče

úkoly

- intervence a terapie
- výuka
- spec.ped. a ped.-psych. podpora (rozvoj osobnosti, sebepoznání, sociálního chování, poradenství při volbě vzdělávací cesty
- spolupráce s kmenovou školou
- spolupráce s rodinou, či OZV (os. zodpovědná za výchovu)

D) **Terénní**

-rodinné a školní prostředí

Ústavní a ochranná výchova

- **Zákon o sociálně právní ochraně dětí č.359/1999Sb.**
- **Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.**
- **Zákon č.109/2002 Sb.** o výkonu ústavní výchova a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních
- **Vyhl. 438 / 2006 Sb.,** o podrobnostech výkonu ÚV a OV
- **Zákon č.218/2003 Sb.** o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Ústavní výchova

- Nařizuje ji soud **podle občanského zákoníku** (dřív zákon o rodině) nebo podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže
- Důvody: výchovné, sociální

Ochranná výchova

- Nařizuje se **podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže** dětem 12- 18 let
- Důvody
 - 12-15 let – čin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest
 - 15-18 let – trestný čin, pokud je pravděpodobné, že bude mít větší efekt než trest odnětí svobody

<p>Ústavní výchova x</p> <ul style="list-style-type: none"> • nařízena soudem • určena pro nezletilé do 18 let (19; 26 let) • sociální důvody • zdravotnická a školská zařízení <ul style="list-style-type: none"> • dětské domovy • dětské domovy se školou pro děti po 3. roce života, • diagnostické ústavy a • výchovné ústavy) • základním předpokladem nařízení ÚV je vážné ohrožení nebo narušení výchovy dítěte 	<p>Ochranná výchova</p> <ul style="list-style-type: none"> • uložena soudem, • 12. – 15. let: za čin, za který uložit výjimečný trest • 15. – 18. let jestliže splní svůj účel lépe než uložení trestu odnětí svobody • uskutečňuje se ve školských zařízeních <ul style="list-style-type: none"> • dětské domovy se školou • výchovné ústavy • základním předpokladem uložení OV je protispolečenský čin - naplňuje skutkovou podstatu trestného činu
--	---

Diagnostický ústav (DÚ)

- DÚD = pro děti od 3 do 15 let
- DÚM = pro mladistvé od 15 do 18 let

K pobytu se děti a mladiství dostávají cestou:

- **obligatorní** (na základě rozhodnutí soudu, návrh podávají rodiče, zejména ve spolupráci s pracovníky místně příslušného odboru sociálně právní ochrany dětí),
- **smlouvy se zákonnými zástupci** (rodiče požádají přímo diagnostický ústav a sepíší smlouvu),
- **vlastní žádosti dítěte, nezletilého** (po dohodě zpravidla přejde do jedné z předcházejících forem).
- délka pobytu zpravidla 8 týdnů - diagnostická a zdravotní šetření, probíhá vzdělávání, terapeutická činnost, výchovná sociální a organizační zajištění

vedou k umístění dítěte do zařízení pro výkon ÚV a OV v územním obvodu

diagnostického ústavu

úkoly

- *diagnostické*
- *vzdělávací*
- *terapeutické*
- *výchovné a sociální*
- *organizační*
- *Koordinační*
- zajistit co nejkomplexnější poznání individuální problematiky a dynamiky obtíží dítěte

Individuální program rozvoje dítěte

- základní organizační jednotka - **výchovná skupina** – člení se podle pohlaví nebo věku a jsou zřizovány max. 3 při počtu nejméně 4 a nejvíce 6 dětí
- děti školou povinné chodí do tříd, kde jsou vzdělávány podle **vzděl. programů ZŠ, ZŠ praktické**
- pro mládež s ukončenou povinnou školní docházkou, diagnostické třídy pro přípravu na budoucí povolání
- ve třídě max. 8 žáků

- po diagnostickém pobytu je dítě umístěno s předáním veškeré dokumentace a doporučením
 - 1) **zpět do rodiny**
 - 2) **dětského domova - nemá závažné poruchy chování**
 - 3) **dětského domova se školou výchovného ústavu**

Dětský domov (DD)

- zajišťuje péči **dětem s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování ve věku**
- **od 3 do 18 let** (do 26 let)
- děti, o něž **nemá, kdo pečovat** nebo **jimž nelze ze sociálních důvodů zajistit péči ve vlastní rodině**, popřípadě náhradní rodinnou péči
- základní organizační jednotka - **rodinná skupina** – 6-8 dětí, 2-6 skupin
- děti **navštěvují školy mimo DD** podle věku

Dětský domov se školou (DDŠ)

- děti/mladiství **s nařízenou ústavní výchovou, výjimečně s uloženou ochrannou výchovou**
- umístovány **děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky**
- nemůže-li se po ukončení povinné školní docházky pro svoje závažné poruchy chování dítě vzdělávat ve SŠ mimo zařízení nebo nepracuje, je přeřazeno do VÚ
- základní organizační jednotka - **rodinná skupina** – 5-8 dětí, 2 -6 skupin
- ve škole třídy s max. počtem 8 dětí
- **vzdělávání podle programu základní školy, základní školy praktické, základní školy speciální**
- žáci jsou zařazováni do tříd podle ročníků
- podle podmínek (počet dětí v jednotlivých třídách) je možné, aby bylo v jedné třídě zařazeno více ročníků

Výchovný ústav (VÚ)

- **mladiství starší 15 let se závažnými poruchami chování, u kt. byla nařízena ÚV a uložena OV**
- **dítě starší 12 let, má-li uloženu OV a jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno DDŠ**
- plní úkoly výchovné, vzdělávací a sociální
- základní organizační jednotka - **výchovná skupina** – 5-8dětí; 2-6 skupin
- ve škole při zařízení třídy s max. počtem 8 dětí
- je zde možno dokončit si **povinnou školní docházku a střední vzdělání** - nejčastěji se zřizuje
 - Praktická škola
 - Odborné učiliště
 - SOU
- pro ty, co se nepřipravují na budoucí povolání, může být zřízena pracovní- výchovná skupina

POUŽITÉ ZDROJE

1. VOJTOVÁ, V. *Přístupy k poruchám chování a emocí v současnosti*. 2.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.
2. VOJTOVÁ, V. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 330 s. ISBN 978-80-210-5159-1.